

Grégoire Chamayou
Theorie van de drone

Vertaald uit het Frans door
Walter van der Star

Editie Leesmagazijn 2024

© 2 0 1 3
L A F A B
R I Q U E
© 2 0 2 4
E D I T I E
L E E S

NUR: 757 ISBN: 978-90-833037-2-7 Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij mechanisch, elek-
tronisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Prelude

Die nacht hadden ze, net voordat de zon boven de Afghaanse bergen opkwam, op de grond ongewone activiteiten waargenomen.

- Kun je even inzoomen, om te kijken wat er aan de hand is?
- Minstens vier man, achter in die pick-up.
- En die gast, onder het noordelijke pijltje, het lijkt wel of hij iets tegen zijn borst houdt.
- Ja, wel raar, die koude vlek die ze op hun borst hebben.
- Dat is wat ze de laatste tijd doen: hun fucking wapens in hun kleren wikkelen zodat we ze niet met zekerheid kunnen identificeren.

De piloot en de operator turen naar het beeld op het scherm. Ze zijn gekleed in kaki uniformen met een embleem op de schouder—een uil met uitgestrekte vleugels en bliksemschichten in zijn klauwen op een rode ondergrond. Ze zitten naast elkaar op kunstleren stoelen met hun koptelefoon stevig op hun hoofd. Overal oplichtende displays. Maar dit lijkt in niets op een normale cockpit.

Ze volgen iets wat op duizenden kilometers afstand plaatsvindt. De beelden van de voertuigen die

in Afghanistan zijn opgenomen worden via satelliet overgebracht naar Creech Air Force Base, even buiten Indian Springs in de staat Nevada.

In de jaren vijftig vonden daar de Amerikaanse atoomproeven plaats. Destijds waren de paddenstoelenwolken die in de verte oprezen zichtbaar in Las Vegas. Tegenwoordig zien automobilisten die over Highway 95 rijden regelmatig andere silhouetten boven hun hoofd: langwerpige vormen met een bolle kop die lijken op grote blinde, witte larven.

Creech is de thuisbasis van de vloot drones van de Amerikaanse luchtmacht. Militairen noemen het ‘het huis van de jagers,’ *the home of the hunters*. De anti-oorlogsorganisatie Code Pink beschrijft het eerder als ‘een plaats vol ongeloof, verwarring en treurigheid’.¹

Het werk is dodelijk saai. Nachtenlang Dorito’s of m&m’s vreten voor het scherm waarop altijd maar dezelfde beelden van weer een andere woestijn aan de andere kant van de planeet te zien zijn, in afwachting van wat komen gaat: ‘Maandenlange verveling voor een paar milliseconden spektakel’.²

De volgende ochtend zal een andere ‘ploeg’ achter het stuur van het toestel plaatsnemen. De piloot en de *sensor operator* zullen weer achter het stuur van hun terreinwagen kruipen om na een rit van drie kwartier thuis te komen bij vrouw en kinderen in een rustige buitenwijk van Las Vegas.

De passagiers van de drie kleine voertuigen die een paar uur eerder uit hun dorpje in de provincie Daikondi vertrokken zijn weten het niet, maar ze worden al enige tijd door tientallen ogen bespied. Onder deze onzicht-

bare toeschouwers bevinden zich de piloot en de sensor operator, maar ook een *mission coordinator*, een *security observer*, een groep video-analisten en een commandant van de grondtroepen die uiteindelijk groen licht moet geven voor de luchtaanval. Dit netwerk van ogen staat voortdurend met elkaar in contact en in die nacht van 20 februari 2010 worden hun gesprekken opgenomen.

00:45 u–05:15 u in Afghanistan

Piloot: Is dat een fucking geweer, daar?

Operator: Misschien alleen een warmtevlak waar hij net zat, ik kan het niet bevestigen, maar het lijkt op een voorwerp.

Piloot: Ik had gehoopt dat het een herkenbaar wapen zou zijn, jammer dan.

01:05

Operator: Die vrachtwagen is een mooi doelwit. Oké, het is een Chevrolet terreinwagen, een Chevy Suburban.

Piloot: Klopt.

Operator: Klopt.

01:07

Coördinator: De *screener* zegt dat er minstens één kind bij de terreinwagen staat.

Operator: Gelul... waar dan!?

Coördinator: Stuur me verdomme een beeld, ik geloof niet dat er zo laat nog kinderen bij zijn, ik weet dat ze gestoord zijn, maar kom op zeg.

...

Operator: Goed, misschien een puber, maar iets echt kleins heb ik niet gezien, toegegeven, ze staan allemaal op een kluitje, maar...

Coördinator: Ze gaan het controleren.

Piloot: Ja, controleer maar een eind weg, dat gezeik...

Waarom zeggen ze dan niet 'mogelijk kind'? Waarom melden ze verdomme wel die kutkinderen maar de wapens niet?

Coördinator: Er stonden twee kinderen vlak achter de terreinwagens.

01:47

Coördinator: Dat lijkt op zoiets als dekens. Ze waren aan het bidden, ze hadden...

Piloot: Jag25, Kirk97, zijn de koppen geteld of niet?

Operator: Ze bidden, ze bidden.

01:48

Operator: Het is nu echt zover, daar halen ze hun kracht uit. Bidden? Even serieus, dat doen ze toch altijd.

Coördinator: Ze zijn iets van plan.

01:50

Coördinator: Puber vlak achter de terreinwagens.

Operator: Nou, pubers kunnen vechten.

Coördinator: Als je een wapen pakt ben je een strijder, zo werkt dat nu eenmaal.

01:52

Operator: Eén man zit nog steeds voor de truck te bidden.

Piloot: Jag25 en Kirk97, alle passagiers zijn klaar met bidden en verzamelen zich nu vlak bij de drie voertuigen.

Operator: O, gaaf doelwit. Ik probeer nu om boven de bedding te komen, pal boven de bedding.

Coördinator: O, dat zou perfect zijn.

02:41

Operator: Meneer, vindt u het erg als ik een snelle plas-pauze neem?

Piloot: Nee, geen probleem, gast.

03:17

Onbekende: Wat is nu het plan, jongens?

Piloot: Ik weet het niet, ik hoop dat we de truck met iedereen erin kunnen uitschakelen.

Operator: Ja.

Omdat de Predator-drone maar één raket aan boord heeft—niet genoeg om drie voertuigen uit te schakelen—krijgen twee Kiowa-helikopters met codenaam BamBam41 het bevel om positie te kiezen voor de aanval. Er wordt een plan afgesproken: de helikopters zullen als eerste vuren, daarna moet de drone het karwei afmaken door zijn Hellfire-raket op de overlevenden af te vuren.

03:48

Commandant [tegen de piloot van de drone over de helikopters]: ... Als de commandant van de grondtroepen het teken geeft, kunnen we ze laten komen, de

doelen activeren en jullie je Hellfire laten gebruiken om de boel verder op te ruimen.

Piloot: Kirk97 begrepen, dat ziet er goed uit.

04:01

Operator: Operator gereed, het feest kan beginnen!

...

Operator: Weet je wat, ze hadden een hele vloot Preds hier kunnen hebben.

Piloot: O, stel je voor, man...

04:06

Piloot: ... Luister man, we moeten waarschijnlijk gasten achterna die naar alle kanten wegrennen, eh, wanneer het losgaat, dus wacht maar niet op aanwijzingen van mij of van Jaguar, doe maar wat je het meest logische lijkt. Volg iedereen die je de meeste kans geeft om, eh, ze te raken. Ik help je daar wel mee. Dus ik zal je briefen over het lanceringsprofiel, we geven een aanvalsbriefing zodra we weten waarop we gaan schieten.

04:11

Helikopters: Kirk97, BamBam41 ontvangt jullie luid en duidelijk.

Piloot: Oké, BamBam41, Kirk97 ontvangt jullie ook luid en duidelijk. Ik begrijp dat jullie onze drie voertuigen zoeken, moeten we jullie ernaartoe leiden of zien jullie ze al?

Helikopters: 41 ziet ze net ten zuiden van de pas met de aangegeven coördinaten, een witte Highlander gevolgd door twee terreinwagens.

Piloot: Kirk97, begrepen. Dat zijn jullie drie voertuigen. Het gaat om ongeveer eenentwintig strijders, tot dusver ongeveer drie geïdentificeerde geweren in de groep, en ah, dat zijn jullie drie doelen.

04:13

Piloot: Die inslag ziet er vet uit.

Operator: O, klasse.

...

Helikopters: [onhoorbaar] ... wapens en communicatie met een tactische manoeuvre. Stop. Hmm, ik begrijp dat we groen licht krijgen om aan te vallen.

Piloot: Oké, hij heeft groen licht om aan te vallen, hij heeft Type 3. Ik maak onze raketten ook gereed.

04:16

Operator: Roger. En o... daar gaat-ie. [De helikopters openen het vuur op het konvooi.] Ik zie een andere gast... hebben ze hem ook uitgeschakeld? Ja.

Piloot: Ze hebben de eerste, eh, en de laatste uitgeschakeld. Ze gaan weer terug.

04:17

Coördinator: Moeten we weer overgaan op die andere frequentie?

Piloot: Ik heb het geprobeerd, niemand praatte tegen me daar...

Operator: Het lijkt wel of ze zich overgeven.

Operator: Ze rennen niet.

04:18

Operator: Ligt die gast? Ze rennen niet.

Waarnemer: Man, dit is bizar.

Operator: Ze lopen gewoon weg.

...

Waarnemer: Willen jullie kijken of er iemand achterin zit?

Onbekende: Ja... [onverstaanbaar] silhouet.

Waarnemer: Naast dat derde wrak...

Operator: Een paar... twee of drie...

Operator: Ja, ze staan daar gewoon te chillen.

Piloot: Zoom daar even op in voor mij. De derde, daar.

Operator: De derde?

Piloot: Ja. Ze hebben hem opgeblazen, toch?

Waarnemer: Ja, dat hebben ze!

Operator: Nee, dat hebben ze niet.

Piloot: Dat hebben ze niet.

Operator: Dat hebben ze niet.

Operator: Nee, ze zijn er nog.

Piloot: Ja, maar dat ding is toch kapotgeschoten, of niet?

Waarnemer: Ja, ze hebben het geraakt. Er is wat rook.

Ze hebben het geraakt. Jullie... [onverstaanbaar]... Die gasten zijn alleen... [raketaanval op het middelste voertuig]

Onbekende: O!

Piloot: Jezus Christus!

04:22

Operator: Wapens identificeren, graag, ik zie ze niet...

Operator: Ik zie iets glimmends op die ene daar rechts.

Operator: Juist... Dat is vreemd...

Piloot: Geen idee wat ze uitvreten.

Operator: Waarschijnlijk vragen ze zich af wat hun is overkomen.

Operator: Er is er nog een, links op het scherm.

Operator: Ja, ik zie ze.

Waarnemer: Dragen ze boerka's?

Operator: Het lijkt er in ieder geval op.

Piloot: Maar ze waren toch allemaal als mannen geïdentificeerd. Geen vrouwen in de groep.

Operator: Die gast lijkt sieraden en meisjesspullen te dragen, maar het is geen meisje... Als die gast een meisje is, is het een forse.

04:32

Waarnemer: Een van die gasten boven links beweegt.

Operator: Ja, ik zie 't. Ik denk dat ik hem net al zag bewegen, maar ik weet niet of hij... beweegt hij of zijn het stuip trekkingen?

Waarnemer: Eh, ik geloof dat hij beweegt. Niet veel, maar...

Operator: Ik kan ze niet, ik kan ze niet allebei volgen.

Coördinator: Een van die gasten is gaan zitten.

Operator [praat tegen een persoon op de grond]: Waar speel je mee?

Coördinator: Met z'n lul.

04:33

Waarnemer: O, kut. Ja, zien jullie dat bloed daar, naast de...

Coördinator: Ja, dat had ik net al gezien.

04:36

Coördinator: Zijn dat er twee? De ene die de andere verzorgt?

Waarnemer: Daar lijkt het wel op.

Operator: Daar lijkt het wel op, ja.

Coördinator: Zorgmaatje biedt eerste hulp.

Waarnemer: Ik ben het vergeten, hoe behandel je een open buikwond ook alweer?

Operator: Je moet vooral niets terugduwen. Wikkel alles in een handdoek. Normaal werkt dat wel.

04:38

Piloot: Kut, ze proberen zich over te geven, toch? Denk ik.

Operator: Die indruk heb ik ook.

Coördinator: Ja, ik geloof dat ze dat doen.

04:40

Operator: Wie zijn dat? Ze zaten in het middelste voertuig.

Coördinator: Vrouwen en kinderen.

Operator: Dat ziet eruit als een kind.

Waarnemer: Ja. Die met de vlag zwaait.

04:42

Waarnemer: Ik ga ze vertellen dat ze zwaaien met...

Operator: Ja, zoals het er nu uitziet zou ik niet... zou ik persoonlijk liever niet op die mensen willen schieten.

Coördinator: Nee.³

Inleiding

Het officiële lexicon van het Amerikaanse leger omschrijft de drone als een ‘op afstand bestuurd of zelfsturend land-, water- of luchtvoertuig’.⁴ De familie van de drones bestaat niet uitsluitend uit vliegende objecten. Er zijn evenveel soorten als er wapens bestaan: landdrones, zeedrones, onderwaterdrones en zelfs onderaardse drones in de vorm van grote mechanische mollen. Ieder voertuig, iedere bestuurde machine kan een ‘drone’ worden zolang er geen menselijke bemanning meer aan boord is.

Een drone kan zowel op afstand door mensen bestuurd worden (met een afstandsbediening)⁵ als zelfsturend zijn, door middel van robotica (het principe van de automatische piloot). In de praktijk gebruiken de tegenwoordige drones een combinatie van deze twee besturingsmethodes. Legers beschikken nog niet over operationele ‘zelfsturende dodelijke robots’, ook al bestaan er vergevorderde plannen in die richting, zoals we zullen zien.

Het woord ‘drone’ duikt voornamelijk op in het alledaagse taalgebruik. Het militaire jargon gebruikt andere termen. Men spreekt daarin liever over ‘onbemande luchtvaartuigen’ (‘Unmanned Aerial Vehicles’ of UAV’s) of ‘onbemande gevechtsluchtvaartuigen’ (‘Unmanned Combat Air Vehicles’ ofUCAV’s), naargelang het toestel wel of niet bewapend is.

Dit boek richt zich nadrukkelijk op de kwestie van de bewapende vliegende drones, de zogenaamde ‘hunter-killer’ drones die tegenwoordig ingezet worden om aanvallen uit te voeren waarover regelmatig in de pers wordt bericht. Hun geschiedenis is de geschiedenis van een oog dat een wapen is geworden: ‘We zijn overgestapt van het gebruik van onbemande luchtvaartuigen die oorspronkelijk gebruikt werden voor spionage,’ zei een generaal van de Amerikaanse luchtmacht, ‘op een echte “hunter-killer”, namelijk de *Reaper* (‘maaier’ of ‘man met de zeis’), een naam die ‘het dodelijke karakter van dit nieuwe wapensysteem zeer goed weergeeft.’⁶ De beste definitie van drones, toestellen voor toezicht vanuit de lucht die moordmachines zijn geworden, is misschien wel deze: ‘Met raketten uitgeruste vliegende hoge-resolutiecamera’s.’⁷

Een Amerikaanse luchtmachtofficier, David Deptula, heeft de fundamentele strategie ervan als volgt verwoord: ‘Het werkelijke voordeel van onbemande luchtvaartuigen is dat ze *macht uitstralen zonder kwetsbaarheid uit te stralen*.’⁸ ‘Macht uitstralen’ moet hier vooral opgevat worden als het ontplooiën van militaire macht buiten de landsgrenzen. Het is het probleem van militair ingrijpen in het buitenland, het probleem van de imperialistische macht: hoe kan men vanuit het centrum zijn gezag uitbreiden tot de wereld die daarvan de periferie vormt? Lange tijd stond ‘macht uitstralen’ in de geschiedenis van militaire supermachten gelijk met ‘het zenden van troepen’. Maar het is precies die gelijkstelling die nu doorbroken moet worden.

Zelfbescherming door middel van drones gaat ge-

paard met een terugtrekking van het kwetsbare lichaam, dat steeds meer buiten schot wordt gehouden. Men kan dit beschouwen als vervulling van een oude wens die de hele geschiedenis van ballistische wapens doortrekt: hun bereik vergroten zodat de vijand van een afstand kan worden geraakt voordat hij in staat is dat eerst te doen.⁹ Het bijzondere van de drone is echter dat er een segment aan het lichaam wordt toegevoegd. Tussen de trekker waarop de vinger rust en de loop waaruit de kogel komt liggen voortaan duizenden kilometers. Bij het bereik van het wapen (de afstand van wapen tot doelwit) komt nu nog het bereik van de afstandsbediening (de afstand tussen schutter en wapen).

Maar ‘macht uitstralen’ is ook een eufemisme voor verwonden, doden en vernietigen. En dit doen ‘zonder kwetsbaarheid uit te stralen’ impliceert dat de enige die blootstaat aan wapengeweld een kwetsbare vijand is die teruggebracht is tot simpele schietschijf. Achter de verhullende militaire retoriek, zo vertelt Elaine Scarry, gaat in werkelijkheid de bevestiging schuil dat ‘de succesvolle strategie die is waarin het vermogen om te verwonden slechts in één richting wordt uitgeoefend [...]. De oorspronkelijke definitie, die niet-verwonden tegenover verwonden lijkt te plaatsen, stelt in feite het vermogen om in één richting te verwonden tegenover dat om in beide richtingen te verwonden.’¹⁰ Door reeds bestaande tendensen te bestendigen en te radicaliseren, heeft de gewapende drone de uiterste grens bereikt: wie een dergelijk wapen gebruikt, weet a priori dat hij kan doden zonder zelf gedood te worden. De reeds